

Tarih ve Diğer Bilimler

Geçmişin Peşinde Disiplinlerarası Bir Kılavuz

Editör: Mehmet Yaşar Ertaş

Yayın Koordinatörü | **Ahmet Dündar**

Yayın Yönetmeni | **Zeynep Yeşilova**

Kapak Tasarımı | **Altamira Ajans**

Sayfa Düzeni | **Adem Şenel**

ISBN | 978-625-7059-83-1

İDEAL KÜLTÜR YAYINCILIK

Topkapı Mah. Kahalbaş Sok. No:31/1

Fatih - İstanbul

Tel: +90 212 528 85 41

bilgi@idealkultur.com

Kültür Bakanlığı Sertifika No: 46699

Baskı ve Cilt | **Vadi Basım**

Sertifika No: 47479

1. Baskı | İstanbul, 2021

© *Bu kitabın her hakkı saklıdır. Tamamen veya herhangi bir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan basılamaz, kopyası çıkarılamaz, fotokopisi alınamaz veya kopya anlamı taşıyabilecek hiçbir işlem yapılamaz.*

Esere Ait Kütüphane Katalog Kartına
Karekodu Okutarak Ulaşabilirsiniz.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
GİRİŞ.....	13
TARİH ve FELSEFE	25
<i>Milay Köktürk</i>	
TARİH ve SOSYOLOJİ ÜZERİNE	47
<i>Mehmet Tayfun Amman</i>	
TARİH ve ANTROPOLOJİ	65
<i>Adem Bölükbaşı</i>	
PSİKOLOJİ ve TARİH: BİRBİRİNİ İHMAL ETMİŞ İKİ BİLİM	89
<i>Mehmet Yaşar Ertaş</i>	
İÇ İÇE GEÇEN BAKIŞ: TARİHİN EDEBİLİĞİ, EDEBİYATIN TARİHİLİĞİ	125
<i>Yılmaz Daşcıoğlu</i>	
TARİH YAZIMINDA DİLBİLİMSEL ARAYIŞLAR.....	153
<i>İbrahim Şirin</i>	
TARİH ve SİYASET: BİLİM OLARAK BİRBİRİNE ETKİLERİ.....	183
<i>Süleyman İnan</i>	

SANAT TARİHİ ve TARİH.....	197
<i>Yasemin Beyazıt, Mustafa Beyazıt</i>	
TARİH ve COĞRAFYA: ZAMAN ve MEKÂNIN ETKİLEŞİMİ	223
<i>Yunus Uğur</i>	
KURAM, ELEŞTİRİ ve YAZIM BAĞLAMINDA MİMARLIK-TARİH İLİŞKİSİNİ KURGULAMAK.....	243
<i>Oya Şenyurt</i>	
BİYOLOJİ ve TARİH: İNSANIN VAROLUŞU ve GEÇMİŞİNİN HİKAYESİ.....	265
<i>Necmettin Alkan</i>	
DOĞA BİLİMLERİ ve TARİH.....	295
<i>A. Teyfur Erdoğan</i>	

ÖNSÖZ

Tarihin tanımı, yöntemi ve incelediği konular dünden bugüne bir hayli değışti. Bu minvalde, tarihçinin soruları ve bu soruları cevaplama tarzı da farklılaştı ve zenginleşti. Günümüzde, siyasi hadiseleri büyük yapılar ve kahramanlar etrafında kronolojik bir dizgeye oturtmanın ötesinde bir tarihçilik yapıyor. Bunu, sosyal bilimlerin genelindeki değışimin bir cüzü olarak görmek yerinde olur. Zira sosyal bilimlerdeki perspektifler, araştırma olanakları ve araçları da büyük ölçüde yenilendi.

Tarihçiler çok çeşitli konu ve soruların muhatabı haline geldi ve kültürden sanata, siyasetten savaşa kadar hemen her konuda makro ve mikro düzeyde bir açıklama ve anlamlandırma işine girdi. Ne var ki geleneksel anlamda bir tarihçi müktesebatıyla böylesine külliyetli bir işin altından kalkılamayacağı açıktır. Bu durumun, tarihi diğer sosyal bilimlerle iş birliğine sevk ettiği muhakkaktır. Şüphesiz bu işbirliği ve karşılıklı beslenme ihtiyacı tarihe münhasır değildir. Hemen her bilim dalı, amacından yöntemine kadar her konuda tarihle derin bir etkileşim içindedir ve tarihle iş birliğine de ihtiyaç duymaktadır.

Tarihçinin ilgi alanının genişlemesi, kaynakların ve soruların çeşitlenmesi, aslında modernizm ve postmodernizm arasında yaşanan gerilimin doğurduğu krizle yakından alakalıdır.

TARİH VE FELSEFE

Milay Köktürk*

Tüm var olanlar tarihsel boyutlarıyla mevcudiyet kazanırlar. Şimdi, “önce” üzerine inşa olur. An itibarıyla var olmak, bir önceki anda da var olmak demektir. Nesnelere için hâl böyleyken bilinçli varlık olarak insan için iki katlı bir tarihsellik vardır. O, önce geçmişte bilfiil mevcut olur. Sonra da bu tarihsel varoluşunun bilincine varır. Bu da insanın zihninden asla çıkarıp atamayacağı köken-kaynak sorununun çıkış noktasıdır. Yaşama sürecinde bilince kendini her daim hatırlatan bu sorun, aynı zamanda insanı geçmişe bağlayan düşünsel bir bağıdır. Geçmiş ilgi buradan filizlenir. Bu nedenle yaşanmış geçmiş yani tarih, çeşitli vasıtalarla her daim anlatılmış, korunmuş ve nakledilmiştir. “İnsanın kökeni, sahip olduğu nitelikler, bu niteliklerin tarihsel varoluşu, nasıl gerçekleştiği ile kültürel ve toplumsal yapılar tarih düşüncesinin içeriğini oluşturmaktadır.”¹ Bu da tarihi ayrıcalıklı bir bilgi alanı hâline getirir. Tarih ve tarihle ilgili bilgiler, sorun ve sorunlar hep ilgi konusu olmayı sürdürür. İnsanın yaşamış geçmişini bilme isteği feodal çağlarda olduğu kadar modern çağlarda, mekanik sanayi çağının bireylerinde olduğu kadar dijital çağın bireylerinde de aynıdır.

* Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü, mkokturk@pau.edu.tr.

1 Ayhan Bıçak, *Tarih Metafiziği*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2014, s.11.

TARİH VE SOSYOLOJİ ÜZERİNE

Mehmet Tayfun Amman*

Giriş

Bu yazıda kadim ilimlerden biri olan sonradan modern bir disipline dönüşen tarih ile modern bir disiplin olarak doğmuş olan sosyoloji arasındaki yaklaşık yüz yıllık ilişkinin hikâyesini yarı serbest bir yazım tarzıyla sunmaya çalışacağım. Bu sunum, başlangıçta ayrı yollardan ilerleyen tarih ve sosyolojinin zaman içinde giderek yakınlaşmalarının, neredeyse “yapışık ikizler”e dönüşmelerinin hikâyesi olacaktır. Bugün gelinen noktada tarihin, vaktinde yazılmamış olan “dün”ün sosyolojisini bugün yazmak; sosyolojinin ise “yarın” yazılacak olan bugünün tarihini şimdiden yazmaya koyulmak olduğu söylenebilir. Bu iç içe geçmede dikkat çeken öncü rollerinden dolayı sosyolojik perspektifi “toplumun yapısı”ndan “bireyin eylemleri”ne yönelten Max Weber ile “değersiz” sayılan şeylerin sosyolojisini yaparak “mikrotarih”i besleyici etkiler oluşturan Norbert Elias’tan yola çıkılarak bazı değerlendirmeler yapılacaktır.

Modern Sosyal Bilimlerin Doğuşu

19. yüzyıl Batı Avrupa’sında başlıcaları iktisat, siyaset bilimi, sosyoloji ve antropoloji olan sosyal bilimler, doğa

* Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, mtamman@sakarya.edu.tr.

TARİH VE ANTROPOLOJİ

Adem Bölükbaşı*

Antropoloji: İnsana Dair Çeşitliliklerin Bilimi

Antropoloji dünyanın farklı yerlerinde ve farklı zamanlarda yaşayan insanların, kültürlerin ve toplumların çeşitliliklerinin incelenmesini amaçlayan bir bilimdir. Kelime kökeni itibarıyla insan bilimi anlamına gelen antropoloji, insana dair her türlü çeşitliliğin (biyolojik, toplumsal ve kültürel) bilimi olarak tanımlanmaktadır. Antropoloji biliminin temel soruları insanların, kültürlerin ve toplumların zaman içinde nasıl farklılaştığı, nasıl benzeştiği ve nasıl değişip dönüştüğüdür. Bu temel sorularla antropoloji, insanı genellikle hem evrensellik hem de yerellik ekseninde anlamaya çalışmıştır. İnsana yabancı olmayan her olgu antropolojide bir yanıyla evrensel biçimler olarak ele alınırken bir yanıyla da o kültüre özgü yanlarıyla ele alınmaktadır. Antropoloji ilkesel olarak bütüncül (holistik) bir bakış açısına sahiptir ve bilimsel ilgisi bütün zamanlarda yaşamış bütün insanlara ve insanın bütün boyutlarına dairdir. Buna uygun olarak bütün toplumların ve kültürlerin eşit ve evrensel bir düzlemde beraber var olduğunu savunur. Bir kültürü diğerinden daha üstün ya da aşağı gören anlayışları reddeder. Kendi kültürünü merkeze

* Doç. Dr., Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, abolukbasi@bandirma.edu.tr.

PSİKOLOJİ VE TARİH: BİRBİRİNİ İHMAL ETMİŞ İKİ BİLİM

Mehmet Yaşar Ertaş*

Giriş

Pozitivist paradigmalarda inşa edilmiş 19. yüzyıl modernizminden nesnellik ve akılcılığı sorgulayan postmodernizme uzanan süreçte, bilim dalı olarak psikoloji ve tarih disiplinlerinin hikâyesi bir yönüyle birbirine çok benzerdir. 19. yüzyıl öncesinde Doğu ve Batı dünyasında dinî ve felsefi alanlarının bir cüzü olarak yer bulan psikoloji çalışmaları, ilk olarak bu yüzyılın sonlarında Wilhelm Wundt'un çalışmalarıyla modern bilim niteliğine kavuşmuştur¹. Wundt'un insan davranışlarını nesnel metotlarla inceleme amacıyla kurduğu psikoloji laboratuvarıyla 1879'da bağımsız bir bilim hâline gelen

* Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, myertas@sakarya.edu.tr

1 Psikoloji tarihi için bk. Frank J. Bruno, *Psikoloji Tarihine Giriş*, (Çev. Gül Sevdiren), Kibe Yayinevi, İstanbul 1996; Duane P. Schultz, Sydney Ellen Schultz, *Modern Psikoloji Tarihi*, Çev. Yasemin Aslay, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2001; O. L. Zangwill, *Modern Psikolojinin Gelişimi*, Çev. Yılmaz Özakpınar, Ötügen Yayınları, İstanbul 2012; Ludy. T. Benjamin, *Modern Psikolojinin Kısa Bir Tarihi*, Çev. Cem Malakcıoğlu, Nobel Yayınları, Ankara 2019; Elvan Melek Ertürk, "Bilimsel Psikolojinin Tarihsel Süreci Üzerine", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 14, Temmuz 2017, s. 161-180; İlhan Kutluer, "İlmü'n-Nefs", *Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)*, cilt 22, İstanbul 2000, s. 148-151; Hamdi Korkman, "Ortaçağ İslam Felsefesi'nde Psikoloji İle İlgili Görüşler", *Asya Öğretim Dergisi*, 2017, 5/1, s. 12-27; Sevde Düzgüner, "Ruh-Beden ve İnsan-Aşkın Varlık İlişkisine Yönelik Psikolojik Yaklaşımın Tarihi Serüveni", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 45, 2013, s. 253-284.

İÇ İÇE GEÇEN BAKIŞ: TARİHİN EDEBÎLİĞİ, EDEBİYATIN TARİHİLİĞİ

Yılmaz Daşcıoğlu*

*“Haşre dek âb-ı hayat-ı sühân-ı Bakî’dir
Andırıp zinde kılan nâm-ı Süleymân Han’ı”
Nef’i*

Edebiyat ile tarih arasındaki ilgi, ilişki, etkileşim ve iş birliği imkânlarının ele alınmak istendiği bu makalenin perspektifi esas itibariyle edebiyat alanından tarihe doğru yöneltilmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla konulara büyük ölçüde edebiyatın tarihe bakışı çerçevesinde değinilmiş olmasının bilinmesi yorum ve değerlendirmelerin doğru anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Bilindiđi gibi edebiyat, aynı adla anılan bir söz sanatları kategorisi ile bunları çalışma nesnesi yapan bilim dalının ortak adı olarak kullanılmaktadır. Bu durum biraz farklı olarak tarih için de geçerlidir. Tarih de sıklıkla hem geçmişte olup biten olaylar için hem de bu geçmişı nesneleştiren bilim dalı için kullanılmaktadır. Bu durum her iki alan için de geçerli olmak üzere olgunun varlığı ve nitelikleri ile ilgili bilim dalının onu nesneleştirirken kullanacağı yöntemler ve yaklaşımlar arasında kendiliğinden bir karşıtlık oluşturmaktadır.

* Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ydascioglu@gmail.com.

TARİH YAZIMINDA DİLBİLİMSEL ARAYIŞLAR

İbrahim Şirin*

Öğrencilerinin tuttuğu ders notlarından oluşan *Courses in General Linguistics* isimli eserinde Ferdinand de Saussure yöntemsal bir devrim yaratmış, 20. yüzyıl dil bilimine izleyeceği doğrultuyu göstermiştir.¹ Saussure, dilin konuşucu tarafından uygulandığı şeklini söz (parole) olarak adlandırır. Somut ve bireysel olan sözün (parole) arkasında ise bireyler tarafından yaratılmayan ve bireyler tarafından değiştirilmeyen, kendi içinde bireylerden bağımsız kuralları olan bütüne ise dil (language) adını verir.² Saussure'e göre dili kullanan toplum olduğu için dil toplumla yakından ilişkilidir. Toplumun ondan neyi anladığı ile doğrudan bağlantılıdır. Yani bir kelimenin anlamı, topluma neyi işaret ettiği-gösterdiği ile ilgilidir. Örnek olarak *ağaç* kelimesi Türkçe bilmeyen insan için herhangi bir şey ifade etmeyecektir. Ancak Türkçe bilenler ağacı bir kavram olarak tahayyül edeceğinden ağacı oluşturan harflerin çıkardığı seslerden neyin kastedildiğini anlayacaklardır. Bu fikri sistemleştiren Saussure, işaret edilen kavramı "gösterilen", o kavrama işaret eden ses dizisini "gösteren" ve

* Prof. Dr. İbrahim Şirin Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, sirinibrahim@gmail.com.

1 Ferdinand de Saussure, *Genel Dilbilim Dersleri*, Çev. Berke Vardar, *Multilingual Yayını*, İstanbul 1998, s.46.

2 Saussure, *age*, s.8-13.

TARİH VE SİYASET: BİLİM OLARAK BİRBİRİNE ETKİLERİ

Mikroskoptan teleskopa geçiş
Süleyman İnan*

“Tarih, tarih içindir.”
Halil Berktaý

Halil Berktaý bir yazısında bilinen eski münazara sözü-
nün devamı olarak söyler bunu: “Sanat sanat için, bilim bi-
lim için, tarih tarih içindir”. Tarihçinin asıl işlevinin siyaset-
çiye yardım etmek olmadığını söyleme çabası vardır bu tırnak
içi sözde. Tarihçinin derdi ona göre gerçeği aramak, gerçeğe
(yüzde yüz ulaşmak imkânsız olsa bile) olabildiğince yaklaş-
maktır. Siyasetin baskısından (Berktaý “politikanın ataerkil-
liği” der) kendini kurtardıkça tarihin özerkliğe kavuşacağını
belirtir.¹ Siyasetin tarihle münasebeti yalnızca Berktaý için
sorun oluşturmaz, esasen en baştan beri amir-memur (yöne-
tici-tarihçi) ikiliğinde vardır ve tarih hep siyasetin yöneticisi
gibi görülmüştür. Vurgulamak için çoğu zaman tarihin “geç-
mişteki siyaset”, siyasetin de “günümüzdeki tarih” olarak de-
ğerlendirildiğini belirtelim. Her iki alanın birbirinin özerkli-
ğini tanınması 19. yüzyılın sonlarına denk gelir. İngilizcede yer

* Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü,
sinan@pau.edu.tr.

1 Halil Berktaý, “Tarih ve Siyaset”, *Serbestiyet*, 14 Mayıs 2019.

SANAT TARİHİ VE TARİH

Yasemin Beyazıt*, Mustafa Beyazıt**

Sanat Tarihi: Geçmişin Somut Tanıklarının Bilimi

İnsanoğlu varoluşundan beri yaşam mücadelesi vererek doğayı yaşanabilir kılmaya çalışmış; buluşları, tasarımları ve ürünleri ile bir medeniyet yaratmayı başarmıştır. İnsanoğlunun doğaya ilave ettiği ve çevresinde oluşturduğu her şeyi kültür olarak tanımlamak mümkündür. Kültürün önemli bir parçasını oluşturan sanat ise sadece güzel olanın cisimleşmiş şekli olmayıp insanın maddi üretimini topyekûn olarak kapsamaktadır. Sanat eserleri bir toplumun geçirdiği “değişimin tanıkları” olup toplumun ulaştığı seviyeyi göstererek geçmiş ve gelecek arasındaki bağı güçlendirmektedir.¹ Sanat tarihi ise söz konusu kültürel değerlerin tanımlanmasını, yorumlanmasını ve geçmişle bağ kurulmasını sağlayarak toplumların benlik ve kimliklerini tanımlarına yardım eder. Kısaca sanat tarihi, insanlığın ortaya koyduğu maddi kültür eşyasındaki estetik unsurları ve sanatın tarihsel süreç içinde geçirdiği evreleri inceleyip anlamlandırmaya çalışan ve yorumlayan bir bilim dalıdır.²

* Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, ybeyazit20@gmail.com.

** Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, hacivaz@gmail.com.

1 Selçuk Mülayim, *Değişimin Tanıkları Ortaçağ Türk Sanatında Süsleme ve İkonografi*, Kanüs Yay., İstanbul 1999, s. 203-209.

2 Selçuk Mülayim, *Sanat Tarihi Metodu*, Bilim Teknik Yay., İstanbul 1994, s. 29, 64-69.

TARİH VE COĞRAFYA: ZAMAN VE MEKÂNIN ETKİLEŞİMİ

Yunus Uğur*

Zaman ve mekân, insan, çevre ve olaylarla ilgili tespitler yapma ve bunları anlama ve açıklama çabası içerisinde bulunan sosyal ve beşerî bilimlerin bu süreçte odağa aldığı en önemli iki kavramdır. Bunlardan zaman ve kronoloji tarihin, mekân (uzam, *space, earth, location*) ve yer (*place*) ise coğrafyanın özgün disiplinler vasfı olarak nitelenebilir. Bu özgünlük, tarih disiplinin olgulara, yazılı kaynaklara ve bağlama olan vurgusu ile ve coğrafyanın peyzaja (*landscape*), çevreye, bölgeye, saha çalışmasına, dağılışa ve ölçeğe olan vurgusu ile derinleştirilebilir. Bu iki disiplinin ortak havuzunda veriler, istatistiki uygulamalar, haritalama ve görselleştirme yer alır. Daha genel anlamda her iki disiplinin kesiştiği yer ise insan ve olayların tarihte mekânla birlikte değerlendirilmesi ve mekânda tarihle birlikte ele alınması noktasındadır.

Bu etkileşimi berraklaştıracak bir örnek olarak Hans Rosling'in istatistik ve görselleştirmenin çarpıcı sonuçlarını gösteren ve BBC'de yayınlanan popüler bir videosuna bakılabilir.¹ Rosling bu videoda servet-refah ile sağlık-yaşam süresi arasındaki ilişkiyi incelemekte ve 200 yıllık dönemde

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
yunus.ugur@marmara.edu.tr.

1 <https://www.youtube.com/watch?v=jbkSRLYSojo>. Erişim Tarihi 1.1.2021.

KURAM, ELEŞTİRİ VE YAZIM BAĞLAMINDA MİMARLIK-TARİH İLİŞKİSİNİ KURGULAMAK

Oya Şenyurt*

Mimarlık tarihi, tarih boyunca üretilmiş mimarlık ürünleri ile mimarlık üretimine yön veren toplumsal ve kültürel arka planı inceleyen bir disiplindir. Bu çerçevede toplumların ve kültürlerin mekânlar ve yapılarla ilişkisi ile bu ilişkiyi ortaya çıkaran olaylar ve fikirlerin tarihsel bağlamı içinde ortaya konması amaçlanmaktadır.

Dünyada mimarlık yazınının büyük çoğunluğu mimarların yazılı ve çizili olarak bıraktığı eserlerden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra, uygulamaya geçmiş ve dönemsel geçişlerin sembelleri hâline gelmiş yapılara ilişkin yorumlar ve tanımlamalar, çağlar boyunca etkili olan mimari üslupların anlatımlarını içermektedir. Pragmatik bir yaklaşımın sonucu olarak mimarlık tarihi yazınında yer alan üslupların mimarlık pratiğinde işe yarar hâle getirilmesi düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu bakış açısı ile literatüre giren üsluplara ait tüm geçiş dönemi yapıları tasarım yapan mimarın hizmetine girmiştir. Oysaki mimarlık tarihi, metodolojisi ve kaynakları bağlamında yapı ve mekân incelemeleri ile sınırlanmayacak kadar geniş bir alan

* Prof. Dr., Kocaeli Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Mimarlık Bölümü, oyas026@gmail.com.

BİYOLOJİ VE TARİH: İNSANIN VAROLUŞU VE GEÇMİŞİNİN HİKAYESİ

Necmettin Alkan*

Bilim, var olanı çeşitli yöntemlerle belli bir süreçte araştırarak anlamaya ve izah etmeye çalışır. Var olandan kasıt ise fiziki âlemdaki her şey, mikro düzeyde insan ve onu meydana getiren hücreler ile makro düzeyde tabiatın kendisidir. Alanına göre bunları ya ayrı ayrı ya da bütün olarak farklı usullerle ve araçlarla araştırarak elde edilen sonuçlara göre belli teorilerle açıklar. Burada tabiat bilimleri diye adlandırılanlar doğayla, sosyal bilimler ise insanın sosyal yönüyle ve hayatıyla ilgilenir. Bu şekilde her bilim dalı, belli bir alan üzerine yoğunlaşarak kendine has vasıtalarla ve yöntemlerle araştırmalarını yapar. Örneğin biyoloji, tek hücreyle başlayan canlılığın uzun bir tarihî süreçte nasıl ortaya çıktığını ve bugünlere nasıl geldiğini araştırır, Evrim Teorisi merkezli olarak da izah eder. Tarih ise insanın ve insanlığın yeryüzündeki hikâyesini faaliyetleriyle birlikte araştırır ve ortaya çıkarır.

İnsanı çok çeşitli yönlerden araştırma konusu edinip sosyal bilim olan tarih ile fen bilimlerinden olan biyoloji, farklı yöntemlere sahip olsalar da her ikisi arasında ciddi bir bilgi ve yorum etkileşimi söz konusudur. Aslında buna da

* Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
necmettinalkan@gmail.com

DOĞA BİLİMLERİ VE TARİH

A. Teyfur Erdoğan*

Giriş

Bilim dalları bizi ve -geçmiş, hâl ve gelecekteki- etrafımızı açıklamak, anlamak ve tahmin etmek için çabalyorlar. Tüm bu bilim dalları birbirleriyle ilişki ve etkileşim içindeler. Bunların doğayla ilgili olanlarının temsilcisi fizikken tin (kültür) ile ilgili olanlarının temsilcisi tarihtir. Bu itibarla bu bölümde tarihin doğa bilim dallarıyla özelde fizikle olan ilişki ve etkileşimine farklı cephelerden bakılacaktır.¹ Ayrıca yeni bir bilim tanımı denemesi yapılacaktır. Son olarak gelecekte doğa bilim dallarının tarih dalına etkisi üzerine tahminler yürütülecektir.

Bugüne kadar bilim (dalları) ya tekçi (*monist*) bir anlayışla ele alındı ya da parçalı. Tekçi anlayışa göre bilim dalları tek bir gerçeğe farklı yönlerden yaklaşırlar ve uğraştıkları tek bir gerçeğin parçalarıdır, tek bir bilim vardır, bütün uğraşlar bu bilimin dallarıdır. Parçalı anlayışa göreyse bilim dalları birbirlerinden kopuk birimlerdir ve birden fazla bilim vardır. Bu anlayışın eleştirisi de bu bölümde yapılacaktır.

Bilim araçlarından bilme yollarına baktığımızda bunların bilim insanlarınca (bilim felsefecilerince) önceleri tümel

* Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, teyfur@yildiz.edu.tr

1 Kuramsal (teorik) fizik bu çalışmada tahlil dışı bırakılacaktır. Çünkü kuramsal fizik deney ve gözlem sonuçlarıyla çelişmeyen ama gerçek olmayan matematik açıdan doğru birçok evren modeli sunabilir.